HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתיה בבריא רב פפא אמר הואיל ויורש יורשה רב אחא בריה דרב איקא אמר הלואה איתא בבריא וכדרב הונא אמר רב [א]דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי או לא שייר אם תמצי לומר לאחר [ב]לא הוי שיור (א) לעצמו חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו [ג]שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר אמר ליה ר' אבא לרב אשי אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה [ב]דאמר רבי שמעון בן לקיש המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו איבעיא

הלואתי לפלוני. ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי נתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוני. ואע"ג דבבריא ליתיה דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהוצאה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר א"נ במעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יג.): ומשני **הואיל ויורש יורשה.** לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן הלכך כיון דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע: **במעמד שלשתן קנה.** מתלת הלכתא בלא טעמא הוא ג) ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנונים תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם [גיטין יג.] בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפ"ה אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא דהלואתי לפלוני: **איבעיא להו דקל לאחד כו'.** אית דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דא"כ (ב) מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי לן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פא.). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן [ע"ב] א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם בנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיור אבל קמאי דהוה בה שיור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות ענפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתן לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר כקרקע דמי וקורא אני עליו שייר קרקע כל שהוא והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקינן לקמן (דף קנא:) במתנת שכיב מרע במקצת: **או לא הוי שיור.** וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן וליכא שיור קרקע ואמרינן לקמן [קמט:] כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו: **שייר לעצמו.** הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשייבש האילן יקוץ ענפיו. כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום (ג) דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדריש לקיש מתנינן ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש (ד) ד) והיינו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיור קרקע כל שהוא או לא וכשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום לימוח פירות את"ל לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה: **א"ר נחמן אם תמצי לומר כו'.** חוץ מפירותיו הוי שיור דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא ואליבא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו נמי דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעכב בעל החצר על המוכר ואליבא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשיורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן: **אנן אדריש לקיש מתנינן.** להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצי לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולאו גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל: **דיוטא.** היא עלייה העליונה שעל גג הבית: איבעיא

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוני אע"ג דליתא בבריא. בקנין (ה) שאין הלואה בעין ונהי דיכול להקנות אגב קרקע אי גרסינן מסיק מדרב פפא (לעיל דף עז: ושם) מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות [בלא] דבר אחר עם ההלואה לא חשיב איתא בבריא דהא דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית ופירות דקל ע"י הדקל שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים אלא בענין שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יוכל בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה והלואה אין יכול למכור כי אינה בעין ומשני הואיל ויורש יורשה ומתנת שכיב מרע כירושה ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] היינו לפי שיורש גם הבית והדקל[א] אי נמי במעמד שלשתן אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע לא חשיב איתיה בבריא דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל כדפרי' ותימה לי לימא איתא בבריא בהודאה כדמוכח לקמן (דף קמט.) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקני בגר (ו) ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא כיון דליתא כעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנין והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר מטעם דאיתא בבריא אלא כיון שיורש יורשה יש כח לשכיב מרע ליתן לברשותו הויין דמתנת שכיב מרע כיורש[ב] ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש לא נקט איתא בבריא הואיל ויורש יורשה ועל מעמד שלשתן נקט איתא בבריא במעמד שלשתן כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה: **שכיב** מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ואע"ג דליתא בבריא. ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה[ג] פי' לעיל בפ' המוכר את[ד] הספינה (דף עז: סד"ה ר"פ) וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (דף נה: ד"ה מתנת ושם) (ז) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין[ה] וגם אין נראה עוד לפרש °כפי' ה"ר חיים דליתא בבריא שיכול למחול שטר חוב אם מכרו משא"כ בשכיב מרע כדאמר לעיל (דף קמז:) כל זה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה: **תנהו** לפלוני במעמד שלשתן קנה. ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף פה. ד"ה ה"ג) וגם מה שמפרש שמעמד שלשתן (ח) אין בעכו"ם פירשנו בפרק שני דקדושין (דף מח.) ה)[ו]: **איבעיא** להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו'. פי' רבינו שמואל דאשיור דשכיב מרע קאי דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואין נראה לר"י דהא לקמן על משנת שייר קרקע כל שהוא הוה ליה למיבעי הך בעיא ועוד דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו כדאמר בסמוך ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע הא אפילו (ט) מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על כן נראה לר"י דאלעיל קאי ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דהוי דבר שלא בא לעולם וקא מיבעיא ליה כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר ושייר מקום לימוח הפירות מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום לימוח הפירות[ז] וא"כ זכה במקום לימוח הפירות ולא הוו הפירות דבר שלא בא לעולם שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מאי פי' ששייר לעצמו מי אמרינן שזה לא היה עושה שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל ולגבי דידיה הוו הפירות דבר שבא לעולם או דלמא אפילו הכי הוו (י) דבר שלא בא לעולם שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו וכן תניא לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סג.) בן לוי שאמר לישראל שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ופריך והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפי' לעצמו ואע"ג דאמר לעיל דסתם מוכר או נותן אילן דמשייר קרקע הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי ומסיק דלעצמו הוי שיור דמאן דלנפשיה משייר בעין יפה משייר ויש ספרים דגרסי חוץ מפירותיו מהו והיא היא היינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע ושייר פירותיו לעצמו: **אנן** אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו. ואע"ג דר"ל איירי לעצמו מ"מ כיון דבחוץ איירי הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה דבעל מנת פשיטא ליה ודאי דמשייר אבל בהא קא מיבעיא ליה[ח]: חיישינן

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"י מהלכות זכייה ומתנה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כ:

עה ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סימן רט סעיף ז וסעיף ט:

עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מוסף תוספות

א. [ד]אפי' בלשון ירושה אי אפשר לו להוריש גוף ירושה לאחד ופירות בלא גוף לאחר. ריטב"א. ב. [ד]עשו מתנת שכ"מ כירושה ואע"ג דליתא בבריא. ריטב"א. ג. אע"ג דאין יכול להקנותה. תוס' לעיל עז: ד. דתקנת חכמים היא. שם. ה. דא"כ בחנם נקט הלואה דהול"ל מטבעותי לפלוני. שם. ו. אם הנפקד או הלוה עכו"ם וא"ל ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפי' אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעו"כ ה"ה במעמד שלשתן לא קנה וכו', ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כ"ש ממון העכו"ם וכו'. תוס' גיטין יג: ז. [ד]כאן שנתן הדקל לאחר דילמא מאי דאמר דקל לזה ופירות לזה אותו לשון נמשך גם לשני וכאילו אומר דקל לזה ודקל לפירותיו לשני. רשב"א. ח. ואע"ג דעל מנת כחוץ הוא בכל כיוצא בזה, מיהו על מנת שיור הגוף משמע טפי. רמב"ן, ועיין רשב"א.

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני. כלומר חוב שחייב לי פלוני תהא של פלוני הרי הוא שלו וקנה לאלתר: אע"ג דליתא בבריא. דבריא שאמר כן לא קנה כו' אלא במעמד שלשתן: אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא נמי בשכיב מרע. והכא כשאמר הלואתי לפלוני טעמא מאי קנה הואיל ויורש שלו יורשה לאלתר בלא אמירה אם לא נתנה לזה הואיל וכל כך היא בחזקתו הלואתו שיורש שלו יורשה אע"ג דהיא ברשות לוה משום הכי יש לו כח לומר הלואתי לפלוני וקנה אבל בבריא ליתא דאין ירושה אלא לאחר מיתה: רב אחא בריה דרב איקא אמר. הא מילתא דשכיב מרע דאמר הלואתי לפלוני איתא בבריא ענין הלואה כרב הונא וכו' קנה. אלמא דאיתא בבריא: איבעיא לן. הא מילתא פשיטא לן שכיב מרע שכתב כל נכסיו ושייר קרקע כל שהוא אף על גב דעמד מתנתו מתנה דסמיך נפשיה על ההוא קרקע וגמר ומקנה. אבל הא קמיבעיא לן דקל נתן לאחד ופירותיו לאחר מי אמרינן להיכא דנתן דקל לזה ושייר הפירו' ואמר תנו לאידך הפירות מי אמרי' הואיל שכשנתן הדקל שייר הפירות וקנה ראשון דבההוא שיור דשייר הפירות סמכה דעתיה א) דאין חוזר ועמד שיחזור על הפירות שנתן לאחרון דבההוא שעתא שנתן ב) הפירות לא שייר לו הפירות ומש"ה מתנתו שנתן לראשון מתנה מעליא היא. או דלמא הואיל דלא שייר בגוף הדקל לא הוי שיור ואין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר בעל המתנה אפי' בדקל שנתן לראשון: אם תמצי לומר לא הוי שיור. הואיל דלא שייר בגוף הדקל ואפי' ראשון לא קנה. הא קא מיבעיא לי אם אמר דקל לפלוני חוץ מפירותיו מהו. מי אמרינן אע"ג דאי אמר בסתמא דקל זה לפלוני לא קא יהיב ליה פירי והשתא דקאמר חוץ מפירותיו לטפויי מלתא קא אתי ובדקל גופיה קא משייר מקום הפירות ומתנה שנתן לראשון מתנה מעליא היא הואיל ששייר בגוף הדקל. או דלמא לא שנא דאין זה שיור ואין מתנתו מתנה: חוץ מפירותיו ודאי הוה שיורו שיור ומתנתו מתנה אליבא דרב זביד דאמר בפרק המוכר את הבית אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא העליונה שלו שייר לעצמו דיוטא העליונה. אמר רב זביד למאי הלכתא דאע"ג דלא אמר הכי על מנת לא מכר את הדיוטא משום דלא שייכא כלל לבית ואמאי אמר חוץ לטפויי מלתא קאתי שאם רצה להוציא בה בחצר (זיזין) שמכר לו עם הבית זיזין וגזוזטרא לדיוטא שלו יוציא. הכי נמי להיכא דקאמר דקל זה לפלוני ודאי לא קנה פירות דבסתמא לא קנה ולא נתנו לו אלא לקצוץ ממנו נופין יבשין וכיון דהוסיף ואמר חוץ מפירותיו ודאי לטפויי מלתא קאתי דבגוף דקל שיורי שייר ומתנתו מתנה. ל"א איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר לעצמו מקום פירי בגוף הדקל ומתנתו מתנה (שיור) או לא. אם תמצא לומר לא שייר ואין מתנתו מתנה הואיל דלא שייר בגוף הדקל משום דנותן בעין יפה נותן. הא קא מיבעי לי נתן דקל לאחד ושייר פירותיו לעצמו מאי. מי אמרי' כל לגבי נפשיה כי משייר לעצמו בעין יפה משייר הואיל ושייר פירות שייר בדקל מקום פירות ומתנתו מתנה או לא: אמר רבא אם תמצי לומר כו': א"ל ר' אבא. הא מילתא דרב זביד דפשיטא לכו הא אנן בלשון

מסורת הש"ס

א) לעיל קמד. [וש"נ], ב) לעיל סג. סד., ג) [לעיל קמד.], ד) [עי' מהר"ם גירסא אחרת ברשב"ס בזה], ה) [ליתא לפנינו אלא בתוס' גיטין יג: ד"ה במעמד],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שכיב כו' כפי' הר"ר חיים. ותמוה לי לפי' הר"ח אמאי פריך הש"ס מהך דר"נ דאמר הלואתי לפלוני דלא נזכר במפורש דא"י למחול אמאי לא פריך ביותר מהא דר"נ לעיל דאמר ומודה שמואל דאם נתנו במתנת שכ"מ דא"י למחול הא לענין זה ליתא בבריא למכור וליתן שלא יהא יכול למחול וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו (חוץ מפירותיו מהו) תא"מ ונ"ב גירסת הספרים את"ל לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו אמר רבא כו' ורשב"ס גורס דקל לאחד ופירותיו לאחד מהו את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא א"ר נחמן את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דדיוטא שייר מקום זיזין נמי שייר הכי נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירות שייר: (ב) רשב"ם ד"ה איבעיא להו וכו' דא"כ מפני מה קבעה לבעיא זו בזו השמועה וכו' קמאי דהוה בהו שיור וכו' כשנתן הדקל לראשון וכו' המחובר בקרקע כקרקע דמי: (ג) ד"ה שייר לעצמו וכו' דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן. נ"ב נראה דקשיא ליה דלפי גירסא זו גם בההוא סוגיא דלקמן גרסינן ואת"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו מאי קא מיבעיא ליה הא ריש לקיש מיירי בלעצמו וכמו שהקשו התוספות ומה שתירצו דקא מיבעיא ליה מה יאמר ר"ל בחוץ כו' לא נתיישב לרשב"ס דא"כ אמילתא דר"ל ה"ל לקבוע בעיא זו דמה יאמר ר"ל בחוץ בלאו בעיא [קמייתא] ולכך נ"ל עיקר דגרסי' חוץ מפירותיו מהו דהשתא גם הך בעיא איירי בלאחריני אלא דקמייתא מיירי בלאו לישנא יתירא ובתרייתא [בלישנא יתירא וכן לקמן] בכה"ג דתרתי קא מיבעיא ליה בבית לאחד ודיוטא לאחר חדא בלאו לישנא יתירא ואחריני בלישנא יתירא: (ד) בא"ד דומיא דרב זביד ור"ל והכי פירוש לשון: (ה) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' בבריא בקנין כיון שאין הלואה וכו' בדרב פפא מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין גרידא דלא מצי להקנות אלא ע"י דבר אחר: (ו) בא"ד מדקני בגר ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה ונראה לי דהא לא חשיב וכו' כיון דליתיה בענין שהוא בשכיב מרע וכו' דהואיל ויורש יורשה לא נקט וכו' ובפי' ר"ח הס"ד: (ז) ד"ה שכיב מרע וכו' דהטעם משום וכו' דליתא בבריא מפני שיכול: (ח) ד"ה תנהו וכו' שמעמד שלשתן אינו בעכו"ס: (ט) ד"ה איבעיא וכו' אפילו במטלטלין אמרינן לקמן דהוו שיור: (י) בא"ד אפילו הכי הוו הפירות דבר שלא וכו' אפי' לעצמו והכי משמע לעיל בפרק המוכר את הבית דתניא בן לוי וכו' שדה זו אני:

מוסף רש"י

במעמד שלשתן. אמר לו כן (קדושין מח.) נפקד ומפקיד ומקבל מתנה (לעיל קמד.). קנה. כן תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים (לעיל קמד.). שדיוטא העליונה שלי. הוא גג שיש לו מעקה גבוה י' דאמרינן במתניתין דלאו מוכר עם הבית, ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר, כדקתני מתני' ולא את הגג כו', ולא היה צריך להתנות, הלכך דיוטא העליונה שלו להוצאת זיזין כנגד רשותו של לוקח (לעיל סג.).

א) נראה דל"ל דאי יחזור ויעמוד שיחזור וכו'. ב) ל"ל דבההיא שעתא שנתן הדקל הא שייר לו הפירות וכו'.

SHAS MOZNAIM